

## PEU A MAGZAT HALÁLÁNAK JELEIRŐL ÉS A KLITORISZRÓL

Philippe Peu-ról mindössze annyit tudunk, hogy a 17. század második felében, Párizsban élt, majd 1707-ben itt is halt meg. Sokáig a legnagyobb párizsi kórház, az Hôtel Dieu szülészeként-sebészeként – vagyis nem orvosaként – tevékenykedett. Hosszú élete során állítólag több mint ezer szülést vezetett le. Egyetlen – francia nyelvű – könyvet adott ki, 1694-ben, amelyben szülészeti tapasztalatait tette közzé. Könyvében elutasítja a Mauriceau-féle fogók használatát, és elítéli a császármetszést is, amennyiben még élő magzat esetén hajtják végre. Néhány szülészeti, illetve szörnyszülöttekkel kapcsolatos megfigyelése francia tudományos lapokban is megjelent.

Az alábbi szöveg két részből áll. Az első rész azokat a jeleket ismerteti, amelyekből megtudható, hogy a magzat halott. Az akkori orvosoknak, sebészeknek és bábáknak nemhogy ultrahangos készülék, de még sztetoszkóp sem állt rendelkezésükre – ezt az eszközt csak a 18. század végén találja fel Laënnec –, sőt, ha férfiak voltak, még az anya hüvelyébe sem nyúlhattak be, így csak bizonytalan jelekből következtethettek a magzat állapotára. Peu széles látókörére vall, hogy anamnézisének kiterjeszti a földrajzi, társadalmi körülményekre, az életmódra, korábbi betegségekre is, vagyis igen modern szemléletről tesz tanúbizonyságot.

Szövegünk második fele nem csupán azért érdekes, mert a klitoriszról e vonatkozásban igen ritkán esik szó – tudtommal a mai szülészeti tankönyvek sem taglalják e problémát –, hanem azért is, mert a klitoriszra és szerepére éppen a 16-17. században fordul az orvosok figyelme, hiszen ez az a kor, amelyben a női testet immár nem a férfitest csökevényes változatának, hanem egyenrangú és sajátos testtípusnak kezdik tekinteni.

### *A szülés levezetése<sup>1</sup>*

*V. fejezet. Azokról a jelekről, amelyekről felismerhető, hogy a magzat<sup>2</sup> élő-e vagy holt*

Először a halál, majd az élet jeleiről fogok beszélni. Annak felismeréséhez, hogy a magzat halott-e, két dolgot szükséges megvizsgálni: a múltat és a jelent. Azért tanulmányozzuk a múltat, mert többé-kevésbé távoli, és az igazat megvallva leggyakrabban feltevéseken alapuló okokról tudósít, amelyek bár nem mindig igazak, ám mégis valamelyes világosságot nyújtanak ahhoz, hogy megalapozottabban ítélkezzünk a jelenről. Ezen okok igen számosak és végtelen sok forrásból erednek. Idesorolható például a férfi magvainak minősége, az anya vérmérséklete, életkora és testfelépítése, az éghajlat, ahol élt, az általa belélegzett levegő, a viselt öltözék, a személyek, akikkel érintkezésbe lépett, az életvitele, az elfoglaltságai, erkölcsi,

<sup>1</sup> Philippus PEU, *La pratique des accouchemens*, Paris, Boudot, 1694, 40–43, 179–183.

<sup>2</sup> A szerző szisztematikusan a francia enfant, vagyis 'gyermek' kifejezést használja, melyet a jobb érthetőség végett a magzat szóval adtam vissza.

szenvedélyei, betegségei, mindaz a helyzet, amelyekbe teste került a terhesség ideje alatt, és még sok más, az elvetélésről szóló fejezetben alaposan tárgyalt körülmény, melynek okai majdhogynem megegyeznek a magzat halálának távoli s feltételezett okaival.

A jelenben fennálló körülmények tanulmányozása által a magzat halálának kevésbé bizonytalan és egyértelműbb jeleit tárhatjuk fel, melyeknek két fajtáját különböztetjük meg: egyesek középen helyezkednek el a bizonyos és a bizonytalan jelek között, s kétségesnek nevezzük őket, míg a többit, bár nem teljes mértékben csalhatatlanok, biztos jeleknek nevezzük, ugyanis a legtöbb esetben igaznak bizonyulnak. Egy részük az anya, más részük pedig a magzat állapotából ismerhető fel.

A magzat halálára utaló kétséges jelek, amelyeket az anyán figyelünk meg, a következők: 1. Az emlők hirtelen kisebbé és fakóvá válása. Ez a jel, amely a magzat halálára vonatkozóan bizonytalan, az anya elvetélésének tekintetében csalhatatlan. 2. Miközben az anyát az egyik oldaláról a másikra fordítjuk, a magzat mozgását egy kőhöz hasonlatosnak érezzük. 3. Ha az anya bizonyos mozgásának megfigyelése során felismerjük, hogy köldöke alatt és nemzőszerveiben fájdalmat érez. 4. Ha az anyát, amikor el szeretne aludni, feltartóztathatatlan gyötrő képzelgések és álmok kínozzák, melyeket a test görcsös rángásai és mozgásai kísérnek. 5. Ha vizeletét csak csepről csepre és fájdalommal tudja kibocsátani magából, és hasonló módon, amikor gyakran érzi szükségesnek az illemhely felkeresését, anélkül, hogy képes lenne rá. 6. Ha hideg vízbe mártott ujjal megérintjük az anya köldökét, a magzat nem mozdul meg. Végül, amikor nagy erőfeszítésekkel, s folyamatos, fokozódó láz kíséretében szüntelenül hány. Mindezeket a jeleket bizonytalannak hívtam. Ennek oka az, hogy például egy előkelő asszonynak, aki a hetedik hónapban volt, s akin ezek a jelek mind megfigyelhetők voltak, öt vagy hat adag kínakéreg (Quinquina) alkalmazása után láza csillapodott; a jelek ellenére, amikor orvosai tudni kívánták, hogy mit gondolok a magzat állapotáról, akinek mozgását az anya három napja nem érzékelte, arról biztosítottam őket, egyéb megfontolások alapján, hogy a magzat él. És valóban, a Hölgy már attól az estétől kezdve maga is érzékelte, aki ezt követően a megfelelő időben sikeresen világra hozta gyermekét.

#### *§. 10. A klitorisról*

A nőnek az a része, amelyet klitorisznak nevezünk, és amelynek leírását megtaláljuk az anatómusoknál, a szülés során bizonyos kellemetlenségeknek van kitéve. Hosszúsága nem azonos minden nő esetében. Egyeseknél többé-kevésbé ujjnyi méretű kilépve a szeméremtestből vagy külső nyílásból, míg másoknál meglehetősen rövid. Akár hosszú, akár rövid, igen gyakran szenved sérülést a szülés lefolyásakor. Ha hosszú, könnyen összenyomódhat, kiszakadhat vagy kitépődhet, ha pedig rövid, akkor félő, hogy elernyed vagy megnyúlik, bár utóbbi inkább kellemetlen, mintsem veszélyes. Az ellazulás és a megnyúlás a házaseset során valamelyes fájdalmat idéz elő azokban a nőkben, akik nem nyílnak meg eléggé. Továbbá akadályozza, hogy a vizelet egyenes vonalban távozzon, amely így szüntelenül ráfolyik az ennél fogva szinte mindig nedves külső részekre, noha e kellemetlenség révén nem



A női altest ábrája (Nicolas Venette: *De la génération de l'homme*, Cologne, 1696, 23.)

éri őket károsodás. Az összenyomódás és a kiszakadás azonban több bonyodalmat okozhat. Ha ugyanis a klitoris összenyomódik a szülés során, és sokáig ebben a helyzetben marad, akkor megduzzad, s ezt követően begyullad: elveszíti rózsaszínű árnyalatát, és sötétvörös, majd fakó, feketébe hajló színt vesz fel, végül pedig lelohad és elüszkösödik. Néhány alkalommal láttam összelapult állapotban, amint egy kakastaréjhoz hasonlatos formát öltött. Kiszakadása vagy kitépődése még nagyobb veszélyt foglal magában, amely halálhoz vezethet, ahogy azt megfigyeltem néhány

nő esetében, akik ebből adódó hosszadalmas és nagy fájdalmakat követően életüket veszítették. Például egy ville-neüve-i nő e testrészét a gyermek feje oly mértékben összenyomta és összelapította a hosszadalmas szülés során, hogy az elváltozás következtében teljesen elüszkösödött.

Az orvosnak a következőképpen kell eljárnia e testrészt illetően, annak érdekében, hogy elhárítsa vagy megszüntesse az ilyesfajta bajokat. Nem szabad végrehajtania az operációt mindaddig, amíg nem vette figyelmesen szemügyre a klitorisz állapotát, annak alakját, nagyságát, valamint elhelyezkedését (mivel feltételezzük, hogy mindez jól látható, ellenkező esetben a veszély mértéke alacsony). Amennyiben úgy találja, hogy a magzat részei gátolják a klitorisz megfelelő pozíciójának felvételét, olyképpen kell elfordítania a magzatot, hogy a szóban forgó testrészt e nyomástól megszabadítsa, s így az operációhoz a legkényelmesebb, illetve a legkevésbé veszélyes elhelyezkedést biztosítsa. Emellett, ha szükséges, borogatást is alkalmaz közönséges orbáncfűolajjal, kamillaolajjal vagy bármi mással – egy friss tojássárgáját és meleg bort hozzáadva –, ami képes elősegíteni a gyógyulást, és enyhíteni a túlzott fájdalmat. Ezt a borogatást mind az operáció előtt, mind utána elvégezzük. A klitorisz összenyomódása esetén tehát ekképpen kell eljárni. Ha azonban kiszakad és elfekélyesedik, az erre megfelelő gyógyszereket alkalmazzuk, majd hagyjuk gennyedzeni, s végül kitisztítjuk. Ezt követően főként arra kell ügyelni, hogy teljesen begyógyuljon, mivel ellenkező esetben a klitoriszt körülvevő testfelület – mint a szennyeződés gyűjtőhelye – olyan romlásnak van kitéve, mely nagyobb bajt idézhet elő, mint maga a gyógyultnak vélt fekély. A legbiztosabb az, ha megelőzzük ezt a bajt.

